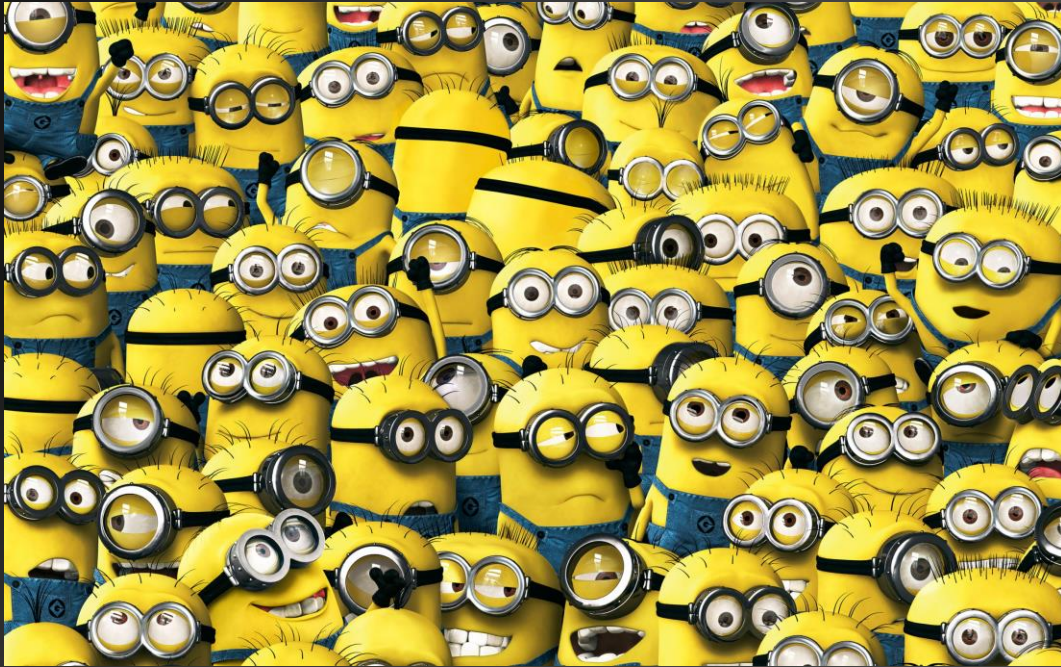

”JAG HAR EN DIAGNOS OCH SÄGS DÅ VARA OLIK
ALLA ANDRA. I MIN GRUPP ÄR VI DÅ LIKA SOM
OLIKA MEN INDIVIDUELLT ÄR VI OLIKA SOM LIKA.”

**KENT AHLQVIST
LEG. PSYKOLOG
SPECIALIST NEUROPSYKOLOGI/
KLINISK PSYKOLOGI**

**Hässleholms
kommun**

komun

**BARN- OCH UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN
CENTRALA BARN OCH ELEVSTÖDSENHETEN (CEBE)**

Enligt skollagen har skolan skyldighet att ge extra stöd till den elev som behöver det. Stödet ska ges på det sätt och i den omfattning som behövs. Det innebär att det ska ges utifrån elevens egna behov och förutsättningar. Om stödet inte kan ges i den vanliga förskolan och grundskolan ska kommunen erbjuda plats i särskilt anpassade former.

För att få stöd krävs det inte att eleven har en diagnostiserad funktionsnedsättning. Stödet ska alltid bestämmas utifrån den enskilda elevens behov. Vidare är otillräckliga resurser inte en godtagbar motivering till att inte ge en stödinsats. Det innebär att skolan inte kan neka en elev extra stöd för att det saknas pengar.

DIAGNOSER FÖR VAD?

Svårigheter inom
olika områden får
ett namn.

Jag är inte ensam.

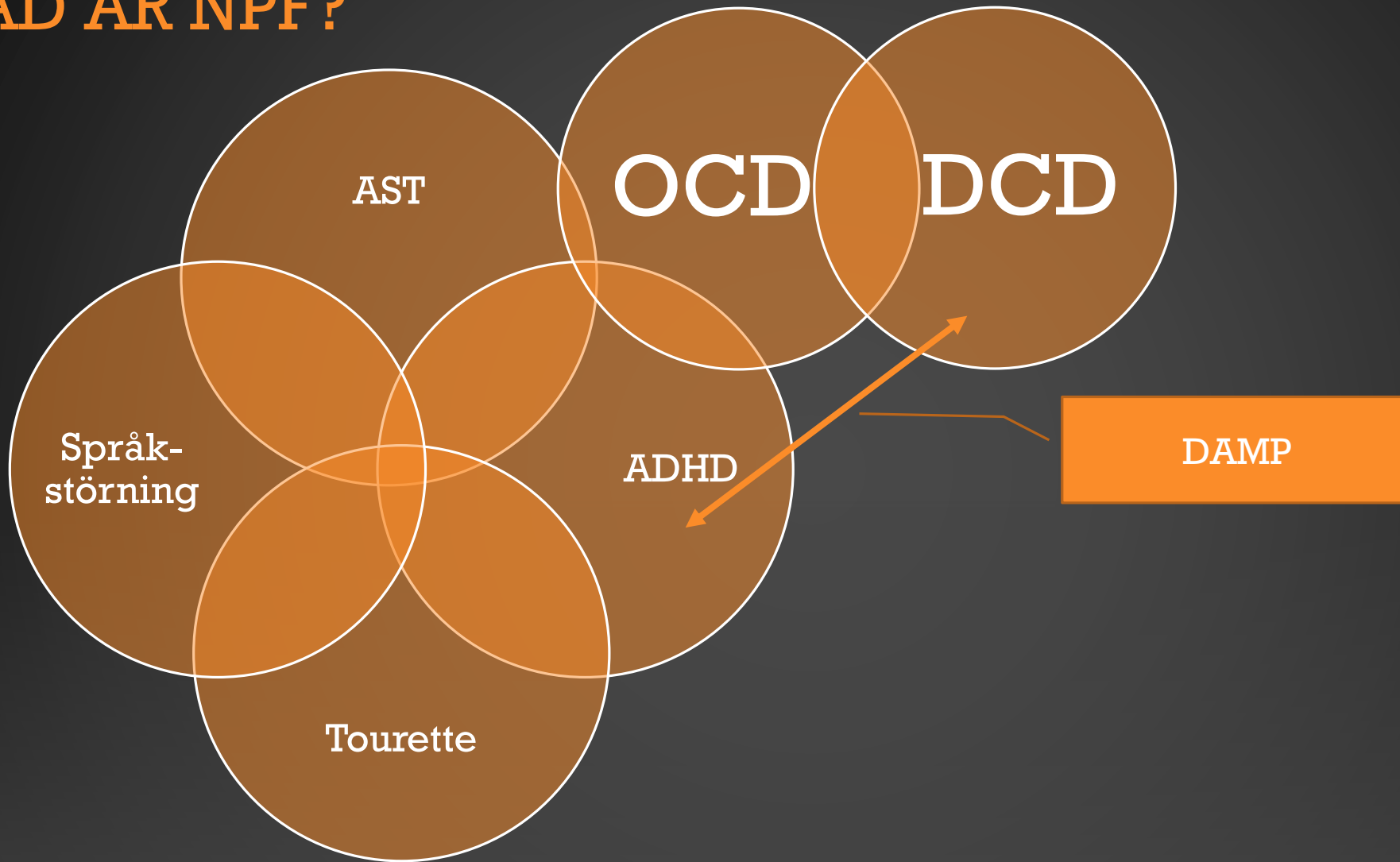
Hjälp till bättre
förståelse av mig
själv. Starka sidor,
svaga sidor.

Jag är inte dum.

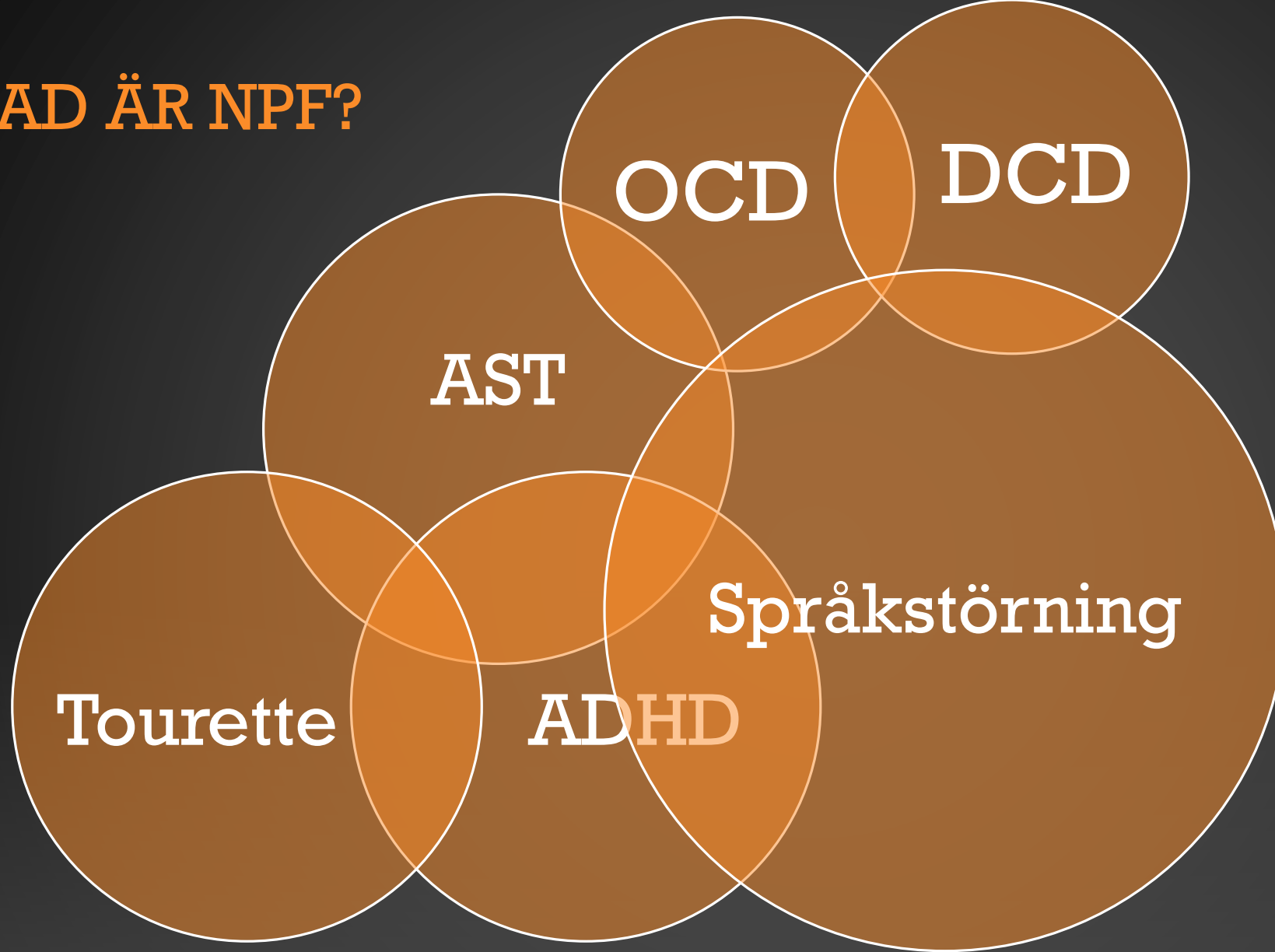
Lättare att bedöma
interventioner?

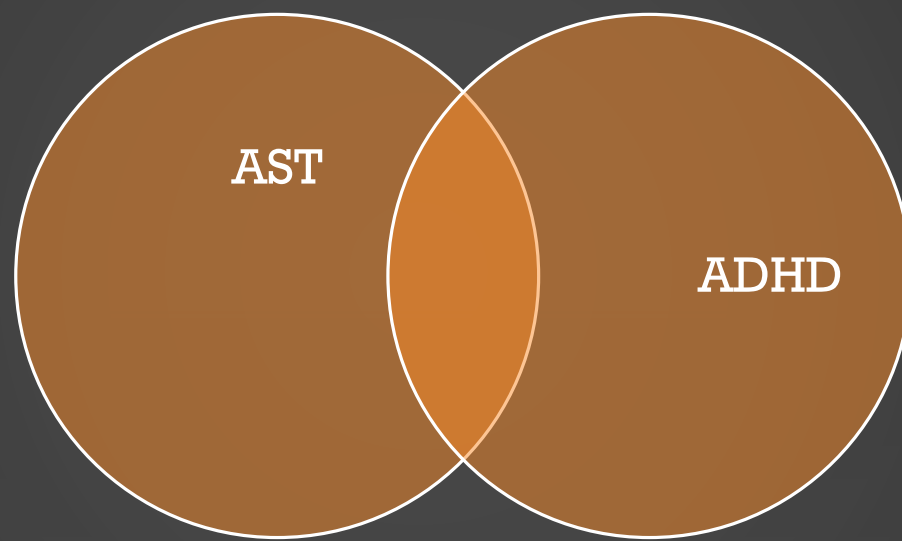
DIAGNOSER FÖR VEM?

VAD ÄR NPF?

VAD ÄR NPF?

Reglering av uppmärksamhet

Impulskontroll och aktivitetsnivå

Samspelet med andra människor

Inläarning och minne

Att uttrycka sig i tal och skrift

Motoriken

Exekutiva funktioner

Föreställningsförmåga

Sammanhangsförståelse

SVÅRIGHETER VID NPF

BIG FIVE LGR 11

Analysförmåga

Begreppslig
förmåga

Kommunikativ förmåga

Metakognitiv förmåga

Procedurförmåga

Analysförmåga

Begreppslig
förmåga

Kommunikativ förmåga

Metakognitiv förmåga

Procedurförmåga

Reglering av uppmärksamhet

Impulskontroll och aktivitetsnivå

Samspelet med andra människor

Inläring och minne

Att uttrycka sig i tal och skrift

Motoriken

Exekutiva funktioner

Föreställningsförmåga

Sammanhangsförståelse

Analysförmåga

Reglering av uppmärksamhet

Impulskontroll och aktivitetsnivå

Samspelet med andra människor

Inläring och minne

Att uttrycka sig i tal och skrift

Motoriken

Exekutiva funktioner

Föreställningsförmåga

Sammanhangsförståelse

Procedurförmåga

Reglering av uppmärksamhet

Impulskontroll och aktivitetsnivå

Samspelet med andra människor

Inläarning och minne

Att uttrycka sig i tal och skrift

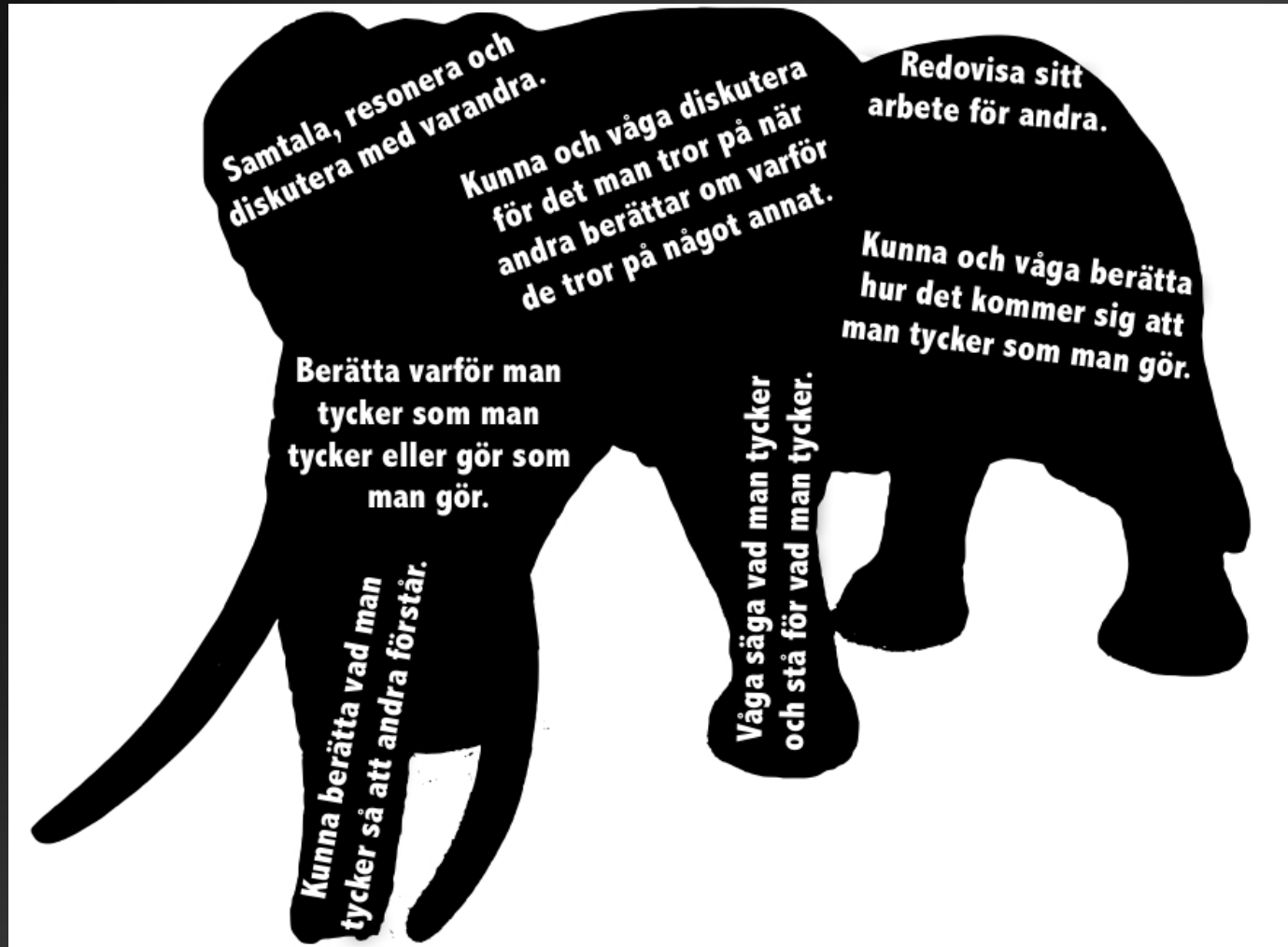
Motoriken

Exekutiva funktioner

Föreställningsförmåga

Sammanhangsförståelse

Kommunikativ förmåga

Reglering av uppmärksamhet

Impulskontroll och aktivitetsnivå

Samspelet med andra människor

Inläarning och minne

Att uttrycka sig i tal och skrift

Motoriken

Exekutiva funktioner

Föreställningsförmåga

Sammanhangsförståelse

Metakognitiv förmåga

Reglering av uppmärksamhet

Impulskontroll och aktivitetsnivå

Samspelet med andra människor

Inläarning och minne

Att uttrycka sig i tal och skrift

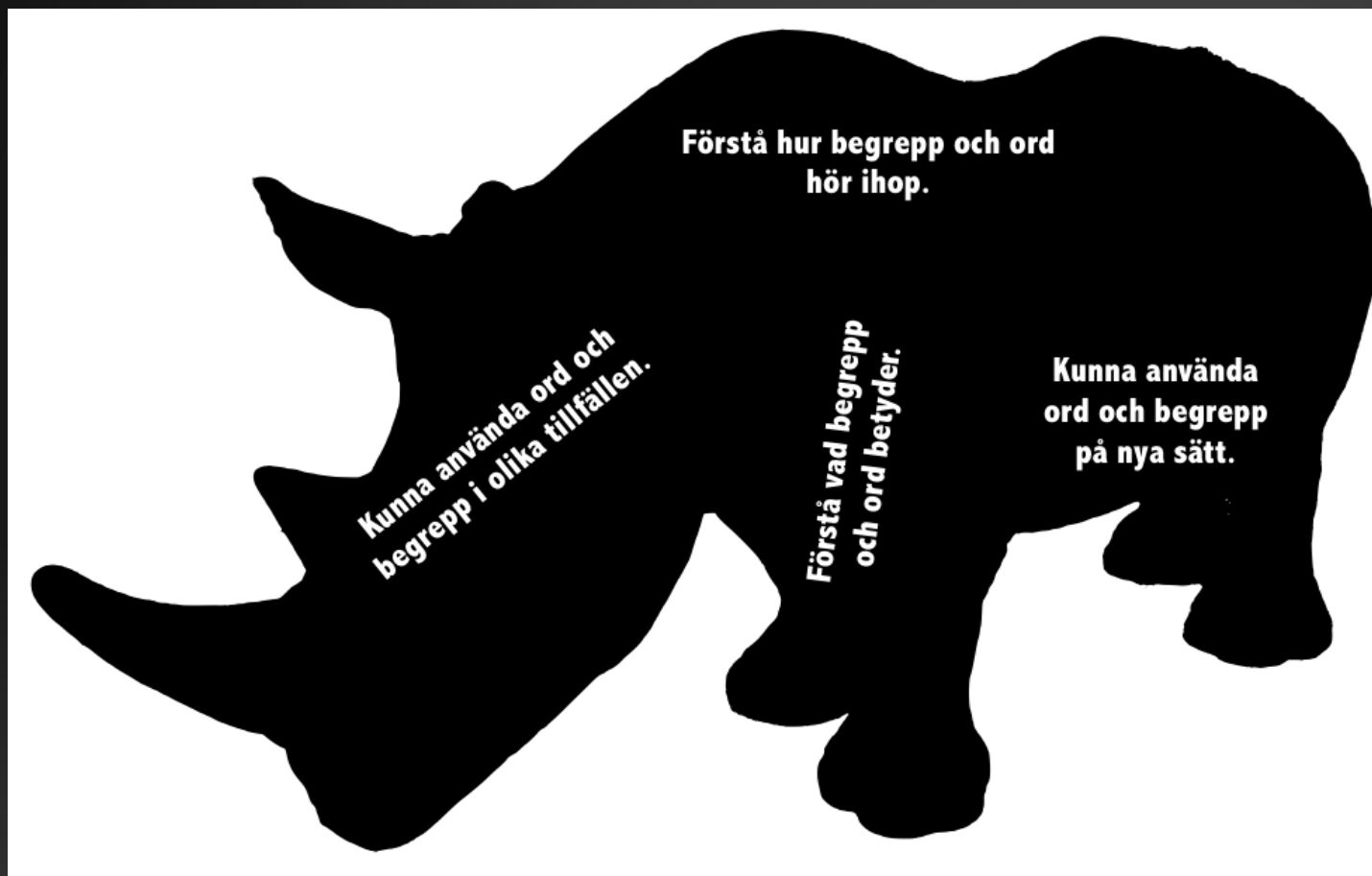
Motoriken

Exekutiva funktioner

Föreställningsförmåga

Sammanhangsförståelse

Begreppslig förmåga

Reglering av uppmärksamhet

Impulskontroll och aktivitetsnivå

Samspelet med andra människor

Inläarning och minne

Att uttrycka sig i tal och skrift

Motoriken

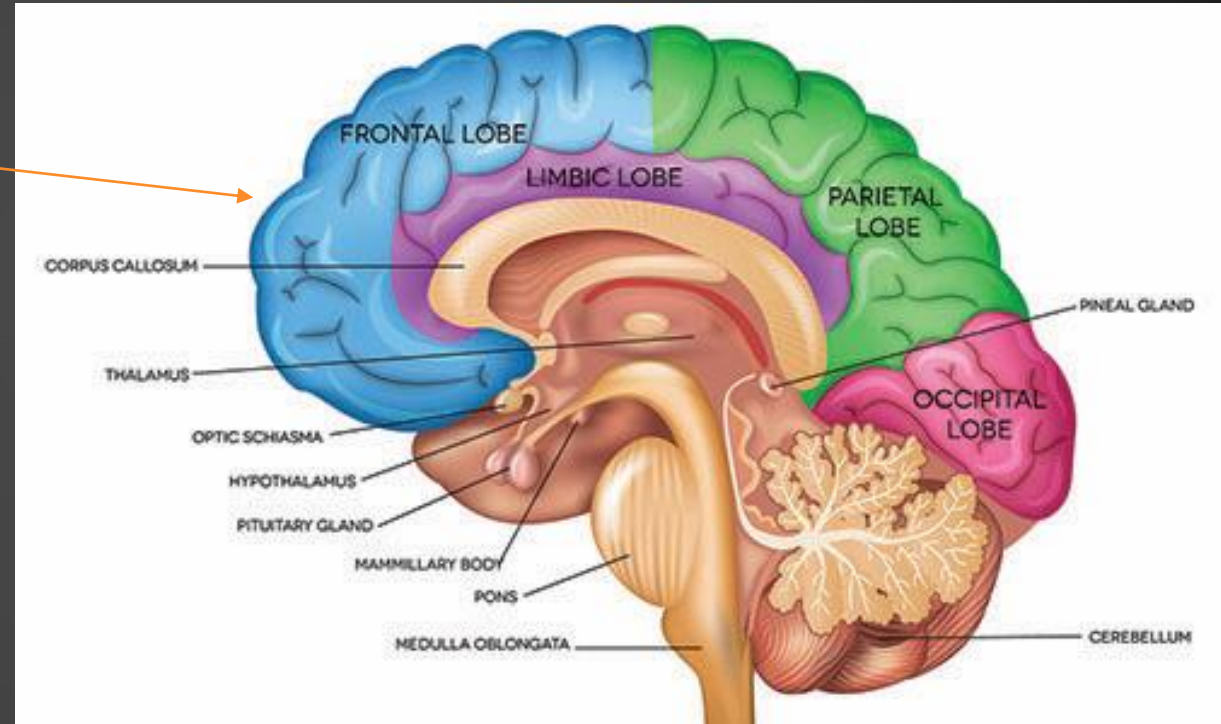
Exekutiva funktioner

Föreställningsförmåga

Sammanhangsförståelse

EXEKUTIVA FUNKTIONER - FRONTALLOB

HÄR!

VAD KAN JAG/CEBE HJÄLPA TILL MED?

- Handledning.
- Föreläsning.
- Utbildning.
- Förebyggande insatser.

I SKOLAN BEHANDLAR VI INTE BARN VI HANTERAR

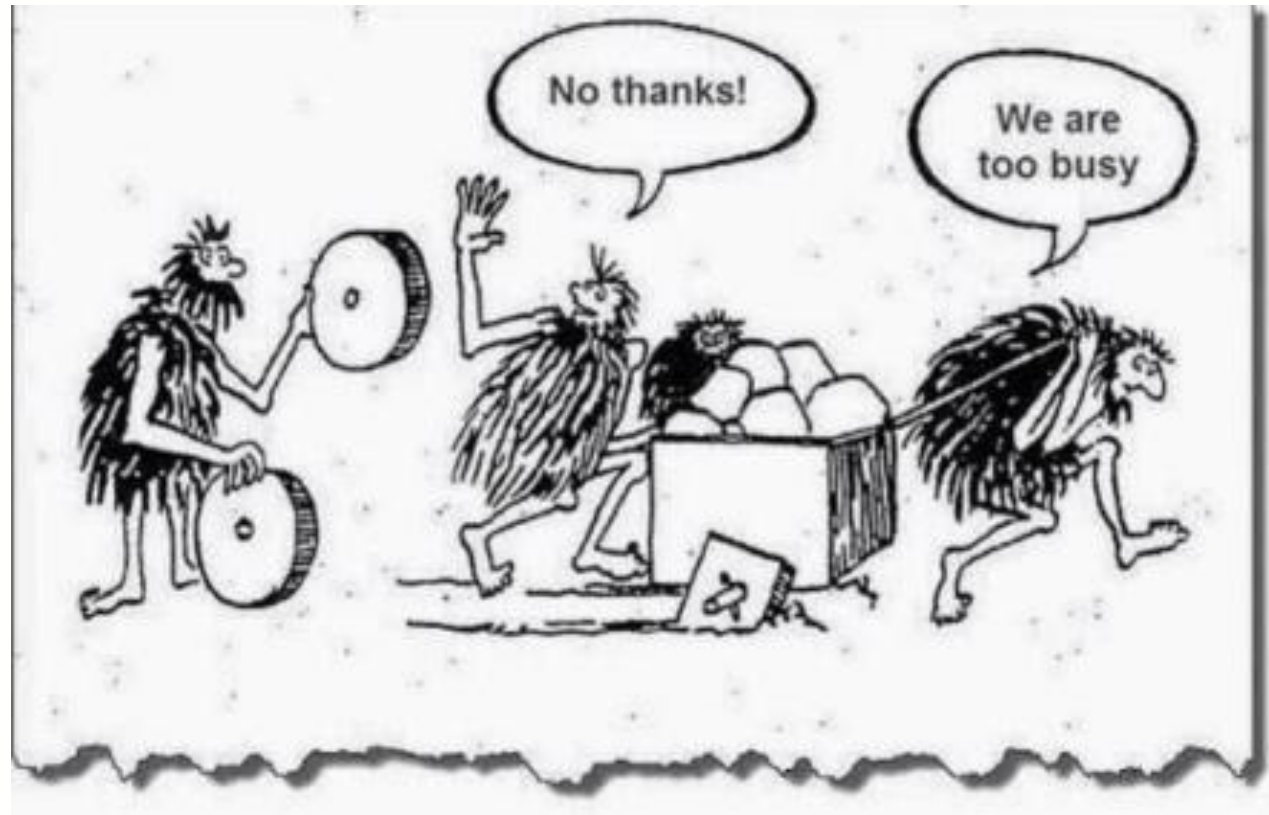
NPF ÄR INGE VAL! ACCEPTANS ÄR..

KOMMENTARER JAG OFTA FÅR..

- "Jag har ju 20 andra också..."
- "Det har vi provat, det fungerar inte."
- "Vi behöver mer personal."
- "Kalle behöver en annan undervisning än vad vi kan ge."
- "Föräldrarna vill inte utreda vidare."

HANDLEDNING

HAR VI TID?
ÄR VI
INTRESSERADE?

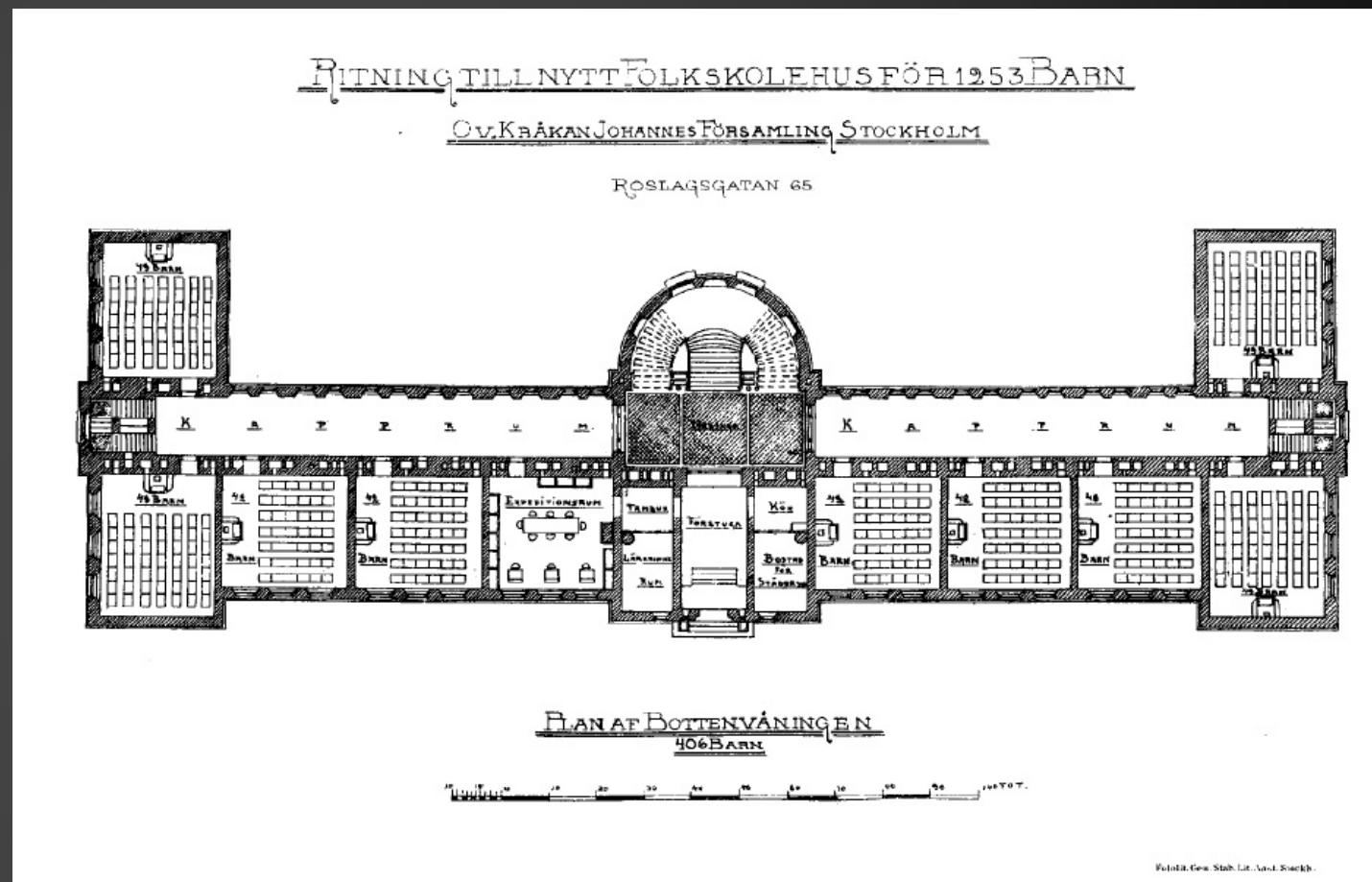
INSATSER

- Olika typer av utbildningar.
- Förändra attityder.
- Förförståelse till att sen hitta verktyg.
- Hjälp med verktyg.

FÖREBYGGGANDE INSATSER ORGANISATION OCH MILJÖ

- Bygga bort beteendeproblem.
- Ljud, ljus, öppna ytor.
- Stora lokaler inbjuder till stök.
- Lektionsplan, överblick.

ORGANISATION OCH MILJÖ

- Konflikter på raster tas med in i klassrummet.
- Raster ställer höga krav på förmåga att strukturera, på impulskontroll och social förmåga.

HAR NI TYDLIGA REGLER I SKOLAN?

- Obegripliga regler blir svåra att följa.

- instruktion i skolan

ATTITYD, FÖRMÅGA OCH REDSKAP.

HUR KAN JAG UNDERVISA NÄR ELEVEN UPPFÖR SIG PÅ DET HÄR SÄTTET?

INGET VERKTYG SOM FUNGERAR

ELLER BLIR VI FRUSTRERADE OCH
ANVÄNDER FEL VERKTYG

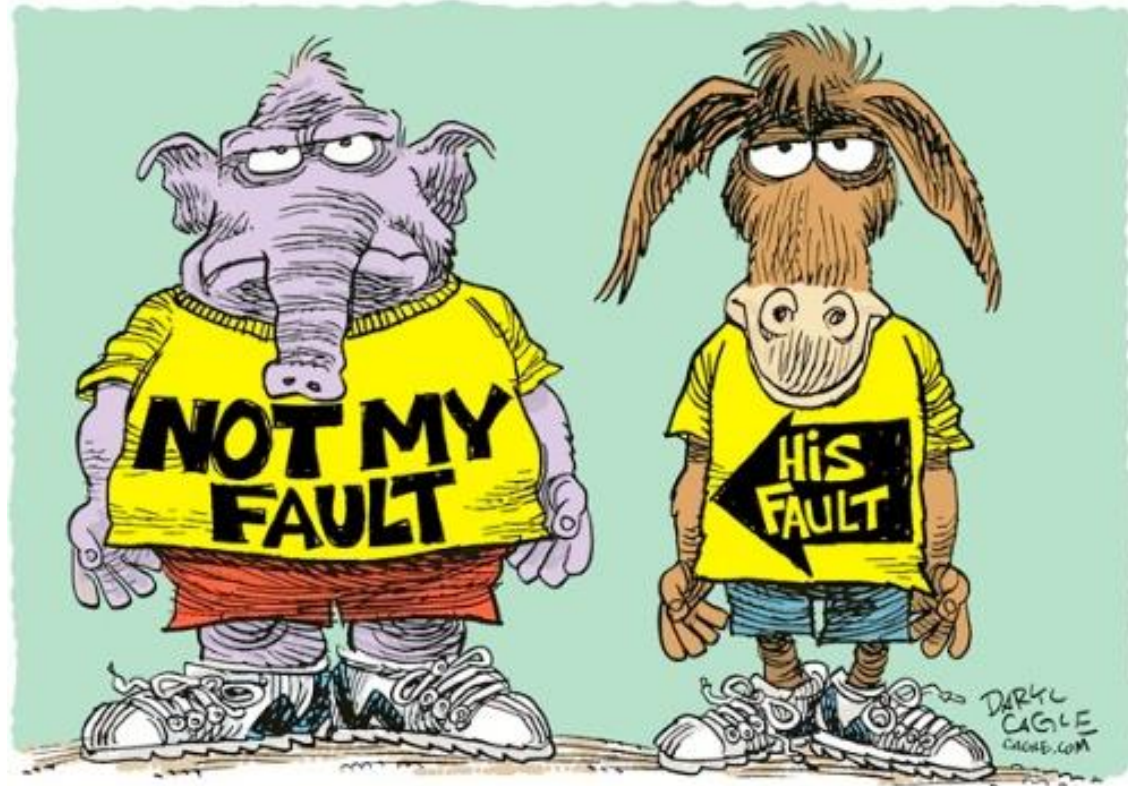

VEM ÄGER PROBLEMET?

JA, INTE ÄR DET ELEVEN...

NÄR VI GÅR I
TAKET LÄGGER VI
ANSVAR PÅ
ELEVEN,
FÖRÄLDRAR ELLER
REKTOR.

HUR SER VI PÅ BARNET?

- NPF, beteendesvårigheter eller skitunge?
- Allt beteende bottnar i något.
- Verkningsfullt för individen.

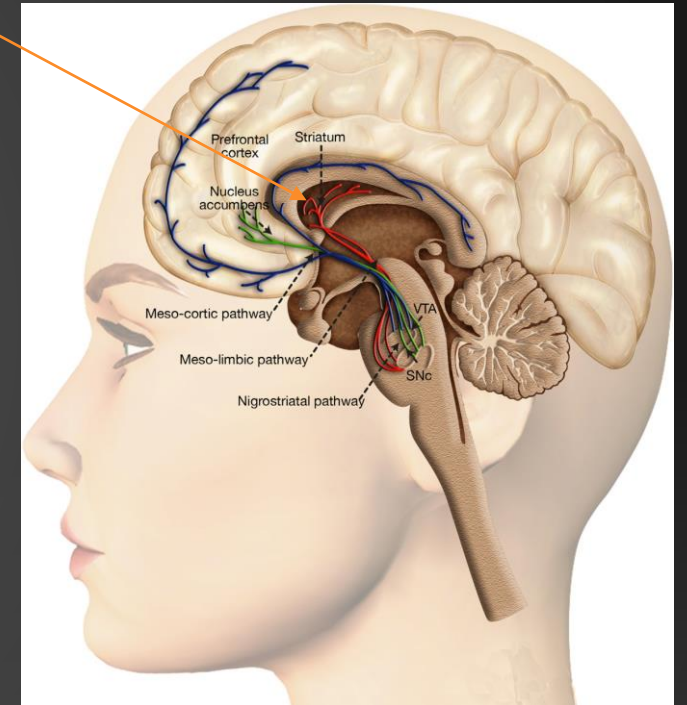
SKALL MAN INTE FÅ ETT STRAFF?

- De flesta tror att om någon upplever en negativ konsekvens av ett beteende så minskar det för så tänker vi.
- Beteendeproblematiken ökar om eleven själv upplever en tillrättavisning som ett straff.
- Gillar vi att straffa andra?
- Svar JA.

VARFÖR VILL VI STRAFFA?

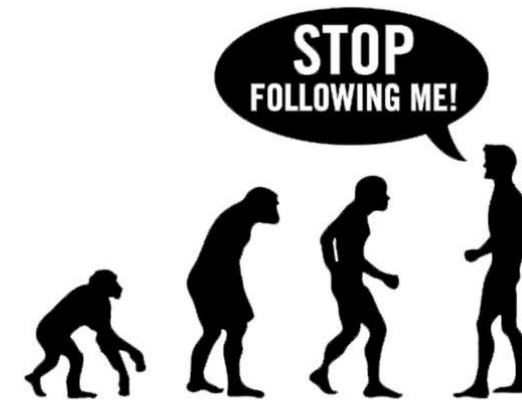
- Belönande effekt.
- Ger en känsla av kompetens och rättvisa.
- Ju större aktivitet desto större tendens att straffa.

Dorsala
Striatum

EVOLUTIONSTEORI OM STRAFFANDET.

- Robert Boyd antropolog.
- Stenåldersfolk som kastade ut "besvärliga" personer ur flocken överlevde längre än de som inte gjorde det.
- Boyd hävdar därför att detta är orsaken till att vi utvecklat en belönande effekt när vi straffar andra.

ATT MISSLYCKAS

- För att lära sig av misslyckanden bör man ha nått en ålder på minst 15 år.
- Under denna ålder lär man sig bara av att lyckas.
- Tillrättavisa barn under 15 år har därför ingen större effekt, inte mer än att det blir obehagligt.

KONFLIKTER

Konflikter leder
till
pedagogiska
nederlag!

Hitta en lösning
som inte är ett
problem för
motparten.

Inte dominera
sig igenom
situationen!

Tror man att
man måste
vinna kampen
förlorar alla!

VAD PRATAR VI OM FÖR STRATEGIER I SKOLAN?

Lågaffektivt
bemötande

Göra aktiviteter
begripliga

Kommunikation

LÅGAFFEKTIVT BEMÖTANDE

Aldrig kräva
ögonkontakt

Aldrig behålla
ögonkontakt
mer än 30 sek.

Ett steg tillbaka.

Sätt dig.

Avled.

Ta inte tag i
barnet med
spända
muskler.

LÅGAFFEKTIVT
ÄR INTE ATT
VARA ICKE-
AFFEKTIV OCH
INTE GÖRA
NÅGONTING.

Att backa och inte
ställa krav är inte
ett lågaffektivt
bemötande

Fungerar kanske
utmärkt ett tag
men sen blir det
riktigt svårt

RELATIONER

Vad har vi för
relation till barnet?

Hur bygger vi
relationer?

Frågar vi barnet?

Ritprata.

Energiinventering.

ENERGI

- •Vad ger och tar energi?

KRAV ÄR OFTA ORSAKEN..

- på förståelse av sammanhang
- på kommunikationsförmåga
- på överblick
- på uthållighet
- på flexibilitet
- på empatisk förmåga
- på följsamhet

DETTA HÅLLER DU PÅ MED NU....

REGLERING

- Uppmärksamhet (finna fokus, växla & dela uppmärksamhet)
- Tonus (vakenhetsgrad)
- Aktivitetsnivå(er)
- Impulskontroll
- Affekt/humörkontroll
- Processhastighet

EXEKUTIVT

- Är flexibel
- Organiserar
- Planerar
- Initierar
- Avslutar
- Övervaka egen aktivitet
- Bedömer
- Korrigerar
- Strategier
- Väljer

NYTT SAMTALSÄMNE...

UTREDNING NPF

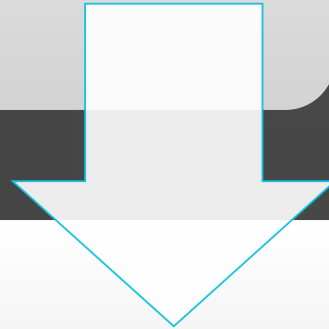
Klinisk erfarenhet

Kunskap om
differentialdiagnostik

VAR SITTER NPF?

Noggrann
utredning av
psykolog,
läkare.

Då det gäller
barn skall även
pedagogen
beskriva
barnets
svårigheter.

UTREDNING

ICD-10

DSM-5

I Sverige används båda

DSM-5 är en amerikansk manual
och ICD-10 är
Världshälsoorganisationens manual

DIAGNOSMANUALER
BESKRIVER
KRITERIERNA

GENERELLA SCREENINGSDOKUMENT

5-15 formulär

Brown ADD

ABAS

Vineland

- Formuläret består av 181 påståenden fördelade på åtta områden. Påståenden är fördelade på åtta domäner.
- motoriska färdigheter
- exekutiva funktioner inklusive uppmärksamhet
- perception
- minnesfunktioner
- språk
- inlärningsförmåga
- sociala färdigheter
- emotionella svårigheter/beteendeproblem.
- Domänerna är i sin tur indelade i två eller flera subdomäner.

5-15 FORMULÄR

BROWN ADD SCALES

- Brown ADD Scales omfattar två självskattningsformulär för bedömning av ADHD-problematik hos ungdomar
För ungdomar i åldern 12–18 år
- Organisera, prioritera och komma igång med arbete
- Fokusera, upprätthålla och skifta uppmärksamhet
- Aktivitetsnivå, energi och bearbetningshastighet
- Frustrationstolerans och reglering av känslor
- Arbetsminne och återgivning
- Självskattningsskalorna har 40 item vardera och administreras i normalfallet i intervjuform, men det är också möjligt att låta ungdomen eller den vuxne själv ta ställning till item. Skalorna kan också ges till annan skattare i syfte att samla ytterligare information om en persons fungerande

- Kommunikation – färdigheter som behövs för att kunna uttrycka sig i tal och skrift; att lyssna och kommunicera med andra och att kunna kommunicera icke-verbalt.
- Samhällsdelaktighet – färdigheter som behövs för att kunna delta i samhällslivet och att nyttja samhällsutbud; att kunna ta del av/använda samhällsinformation.
- Kunskapstillämpning – inlärd färdigheter som behövs för att fungera i vardagen.
- Hem-/Skolbeteende – färdigheter som behövs för att fungera i hemmet/skolan; att vårda hem-/skolmiljö, hjälpa till och vårda sina tillhörigheter.
- Hälsa och säkerhet – färdigheter som behövs för att värna om sig själv och sin hälsa och att inte utsätta sig för risker.
- Fritid – färdigheter som behövs för en meningsfull fritid, att leka med andra, ha egna fritidsintressen.
- Självomsorg – färdigheter som behövs för sin egen omsorg, att klä på sig och att sköta sin hygien.
- Självstyrning – färdigheter som behövs för självständighet, ansvarsfullhet och självkontroll.
- Relationsförmåga – färdigheter som behövs för att kunna samspela med andra, uttrycka känslor och hjälpa andra.

VINELAND

- *Vineland Adaptive Behavior Scales – Second Edition* är skattningskalor avsedda för bedömning av adaptivt beteende. Skalorna ger såväl ett mått på övergripande generella adaptiva färdigheter som inom snävare funktionsområden:
- Kommunikation
- Vardagliga färdigheter
- Sociala färdigheter
- Fysiska färdigheter

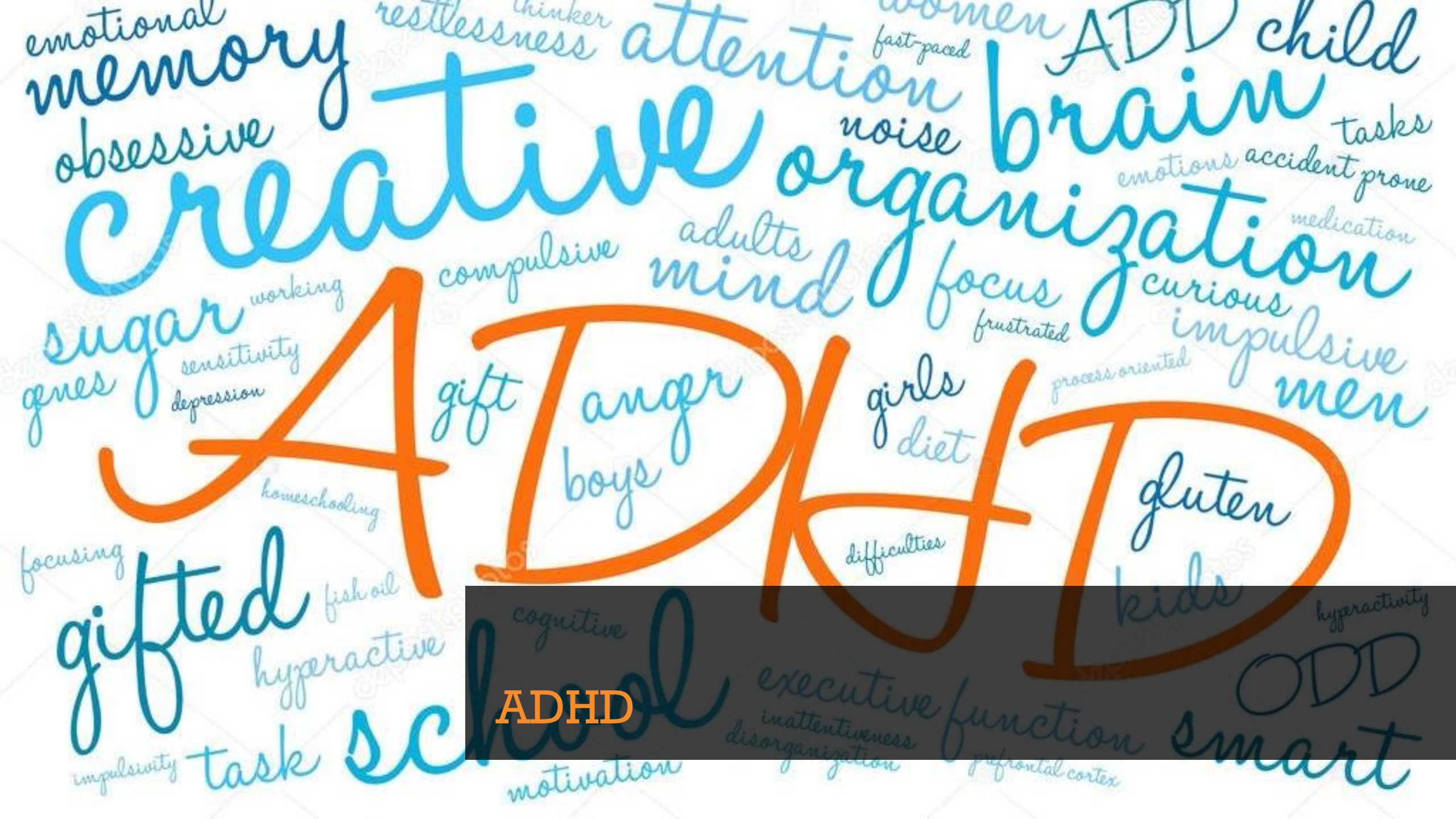
AUTISMSPEKTRUMSYNDROM

- I DSM-5 en diagnos, autism spectrum disorder
- ICD-10 har olika diagnoser inom autismspektrat
- ICD-10 betecknar autism som "autism i barndomen"
- 12 symtom på autism , tre huvudkriterier med vardera fyra symtom
- Kvalitativa avvikelser i ömsesidigt socialt samspel
- Kvalitativ avvikelse i kommunikativ förmåga
- Begränsade, repetitiva och stereotypa beteendemönster, intressen och aktiviteter

- Minst två symtom från *Kvalitativa avvikelser i ömsesidigt socialt samspel*
- Minst ett från *Kvalitativ avvikelse i kommunikativ förmåga*
- Minst ett från *Begränsade, repetitiva och stereotypa beteendemönster, intressen och aktiviteter*
- Minst ett symtom skall visat sig före tre års ålder
- Alla huvudkriterier skall vara uppfyllda
- Kod F84.0

ADOS

- **ADOS** (Autism Diagnostic Observation Schedule) är ett verktyg som används för att diagnostisera och bedöma autism.
- ADOS-2 är en halvstrukturerad, standardiserad observationsbedömning av kommunikation, social interaktion, lek och begränsade repetitiva beteenden vid misstanke om autism eller autismspektrumtillstånd. Genom att observera och bedöma dessa beteenden erhålls värdefull information i både diagnostik och för åtgärdsplanering.

ADHD

Ouppmärksamhet och hyperaktivitet.

Ouppmärksamhet och hypoaktivitet.

Individuellt ser adhd olika ut.

Adhd kan yttra sig olika vid olika tidpunkter i livet.

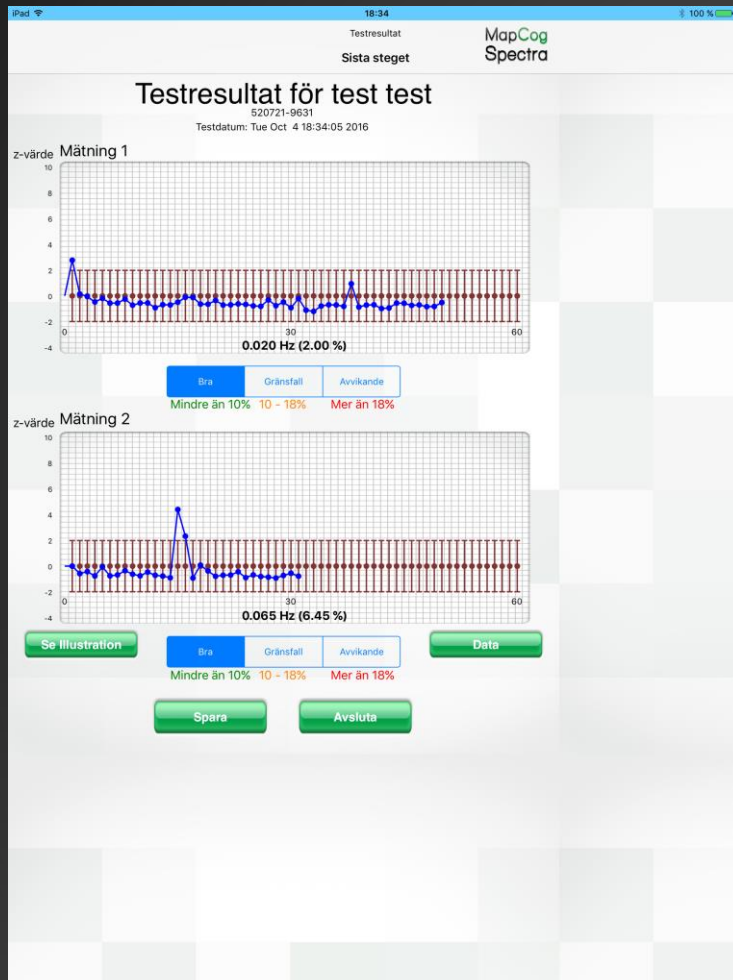
ADHD KAN SE
OLIKA UT

- ICD-10
- F90.0B ADHD

- Ouppmärksamhet (minst 6 av följande symtom)
- a. Är ofta ouppmärksam på detaljer eller gör slarvfel i skolarbetet, arbetslivet eller andra aktiviteter
- b. Har ofta svårt att bibehålla uppmärksamheten inför uppgifter eller lekar
- c. Verkar sällan lyssna på direkt tilltal
- d. Följer sällan givna instruktioner och misslyckas med att genomföra skolarbete, hemsysslor eller arbetsuppgifter
- e. Har ofta svårt att organisera sina uppgifter och aktiviteter
- f. Undviker ofta, ogillar eller är ovillig att utföra uppgifter som kräver mental uthållighet
- g. Tappar ofta bort saker som är nödvändiga för uppgifter eller aktiviteter (skolmateriel, pennor, böcker, verktyg, plånböcker, nycklar, anteckningar, glasögon, mobiltelefoner).
- h. Är ofta lätt distraherad av yttre stimuli
- i. Är ofta glömsk i det dagliga livet

- Hyperaktivitet och impulsivitet
- a. Har ofta svårt att vara stilla med händer eller fötter eller kan inte sitta still på stolen.
 - b. Lämnar ofta sin plats i situationer då man förväntas sitta kvar en längre stund
 - c. Springer ofta omkring, klänger eller klättrar i situationer där det inte kan anses lämpligt.
 - d. Klarar sällan av att leka eller förströ sig lugnt och stilla.
 - e. Är ofta "på språng", agerar "på högvarv"
 - f. Pratar ofta överdrivet mycket.
 - g. Kastar ofta ur sig svar på frågor innan frågeställaren är färdig
 - h. Har ofta svårt att vänta på sin tur (t ex när man står i kö).
 - i. Avbryter eller inkräktar ofta på andra

- B. Ett flertal symptom på ouppmärksamhet eller hyperaktivitet-impulsivitet förelåg före 12 års ålder.
- C. Ett flertal symptom på ouppmärksamhet eller hyperaktivitet-impulsivitet föreligger inom minst två olika områden (t ex i hemmet, i skolan eller på arbetet; i samvaron med vänner eller närstående; vid andra aktiviteter).
- D. Det finns klara belägg för att symptomen stör eller försämrar kvaliteten i funktionsförmågan socialt, i studier eller i arbete.
- E. Symptomen förekommer inte enbart i samband med schizofreni eller någon annan psykosjukdom och förklaras inte bättre med någon annan form av psykisk ohälsa (t ex förstämningssyndrom, ångestsyndrom, dissociativt syndrom, personlighetssyndrom, substansintoxikation eller substansabstinens).

MAPCOG SPECTRA

- Testet MCS baseras på den senaste tidens hjärnforskning och är kliniskt prövat samt har visat sig vara effektiv som ett diagnosstöd. Dessutom används MCS vid utvärdering och monitorering vid medicinsk behandling av barn/ungdomar med koncentrations- och uppmärksamhetsstörning (ADHD).
- Professor Siegbert Warkentin (LNU)

GER EN BILD AV DET SOM KAN GÅ FÖRLORAT I EN TEXT

- IVA+Plus Integrated Visual and Auditory Continuous Performance Test (IVA+) är ett amerikanskt datoriserat test som mäter auditiv och visuell uppmärksamhet.
- Conners CPT 3™, mäter ouppmärksamhet, impulsivitet, bibehållen uppmärksamhet och vigilance

ADHD OCH MEDICIN 4 OLIKA LÄKEMEDEL I SVERIGE

Ritalin, Concerta (metylfenidat) CS

Attentin (dexamfetamin) CS

Elvanse (Lisdexamfetamin) CS

Strattera (atomoxetin) (inte CS eller narkotikaklassat, skärper uppmärksamhet, minskar impuls, hämmar återupptagning av noradrenalin (NRI). Framtaget som antidepressivt).

- Metylfenidat (Concerta, Medikinet, Ritalin, Eqasym) Förstahandsval
- Atomoxetin (Strattera) Andrahandsval, vid misstänkt missbruk, ticks, sömnproblem
- Lisdexamfetamin (Elvanse) Andrahandsval
- Dexamfetamin (Attentin) Andrahandsval
- Guanfacin (Intuniv) Alternativ

RISK FÖR BEROENDE?

- Terapeutiska doser ökar framför allt mängden dopamin i prefrontala hjärnbarken snarare än i de delar som är förknippat med beroende.
- Ger inga euforiska effekter i dessa doser.
- Mindre risk peroralt än injicering.
- Vetenskapliga belägg för att personer med adhd som behandlas med CS löper mindre risk att utveckla beroende senare i livet än personer med adhd som inte behandlats.

ADHD OCH MEDICIN

- Vad säger forskningen?
- Korttidsstudier < 6 månader.
- Hälso- och sjukvården bör erbjuda behandling med centralt verkande sympatomimetika till barn från 6 år och vuxna med ADHD. Bör erbjudas som del i behandlingsprogram.

ADHD OCH AUTISM

Inget tillräckligt vetenskapligt underlag för att bedöma nyttan av CS av ADHD hos individer som också har diagnos autism.

Behandling med CS påverkar autismen negativt.

Rekommendation:

Kan erbjudas

THE END